

Na Thuto ya
Malemabedi/
ntši ya go
Thekgwa Lelemeng
la Setlogo ke eng?

Letlakala 2

Phupu
2024

Letlakala le le hwetšagala ka seVenda,
seXhosa, Sepedi, seZulu, Sesotho,
seAfrikaanse, Setswana, seTsonga, seSwati,
Setebele, Leleme la Diatla le Seisemane.

Hwetša dintlha go www.bua-lit.org.za

*What is a
mother tongue(s)?*

*Na le(ma)leme a
setlogo ke eng?*

Leleme la setlogo ke (le)maleme a go tlwaelwa kudu ke ngwana gomme o a bolela ge a thoma sekolo semmušo. E ka ba maleme a go feta le letee. Ka tlwaelo, ke (le)maleme a go dirišwa ke ngwana ka mehla ge a bolela ka gae le/goba setšhabeng. Gantši ke leleme leo ngwana a ithutago lona maemong a Leleme la Gae ka sekolong.

Le)maleme a go tlwaelwa ke ngwana kudu ka mareo a mangwe a bitšwa le(ma)leme a motheo, le(ma)leme a mathomo, (le)maleme a gae goba (le) maleme a setlogo. Leleme la setlogo e ka ba leleme la ntate goba leleme la koko: Sa bohlokwa ke gore ke (le)maleme a go tlwaelwa ke ngwana le go bolelwa ke ngwana.

Le(ma)leme a setlogo a akaretša semmotwana le mebolelo ya leleme le itšego la go ba le leina. Mohlala, maleme a semmotwana go swana le Sekopa, Sekone le Sekgaga, a akaretšwa go Sepedi bjalo ka maleme a setlogo. Ka fao, morutiši wa Sepedi o swanetše go ruta Sepedi sa motheo goba Sepedi sa go ngwalwa ka tsela ya go amogela, go hlomphe le go diriša maleme a semmotwana bjalo ka sedirišwa sa go ithuta.

*What is 'mother
tongue' education?*

*Na thuto ya "leleme la
setlogo" ke eng (MTE)?*

Ka Afrika Borwa, Thuto ya Leleme la Setlogo e tswalanywa le tirišo ya leleme la setlogo la ngwana bjalo ka Leleme la go lthuta, go Ruta le Tekanyetšo (**LOLTA**). Se se ra gore dithuto tša diteng bjalo ka dipalo le mabokgoni a bophelo di rutwa ka leleme la setlogo. Ga bjale, leleme la setlogo le dirišwa ke bana ba bantši ba go bolela maleme a seAfrika bjalo ka **LOLTA** fela mengwageng ye mene ya mathomo sekolong (Kreiti ya R-3). Barutwana ba bantši ba go bolela Seisemane le seAfrikaanse, ba diriša leleme la setlogo bjalo ka **LOLTA** go thoma go Kreiti ya R go fihla go Kreiti ya 12 le go feta. Thuto ya Leleme la Setlogo e thuša pharologanyong ya maleme gomme ya neelana ka thuto ka leleme le letee, dikgatong ka moka tša sekolo le thutong. Thuto ya Leleme la Setlogo e tswalanywa le thuto ka leleme le letee.

Se se ra gore didirišwa tša go thekga go ithuta le go ruta (mohl, dipuku tša kgakollo) di ba gona ka leleme le letee, barutiši le barutwana ba boledišana ka leleme le letee, le ditekanyetšo di dirwa ka leleme le letee. Ka motlele wo, maleme a mangwe a abiwa bjalo ka dithuto fela.

Mohlala, Seisemane/seAfrikaanse/seVenda/seTsonga di abiwa bjalo ka dithuto tša Leleme la Tlaleletšo la Mathomo le Leleme la Tlaleletšo la Bobedi. Efela, go na le mehuta ye mengwe ya go ruta dithuto tša maleme tše pedi maemong a Leleme la Gae.

What is Mother Tongue Based Bi/multilingual Education (MTBBE)?

Na Thuto ya Malememabedi/ntši ya go Thekgwa Lelemeng la Setlogo (MTBBE) ke eng?

Thuto ya Malememabedi/ntši ya go Thekgwa Lelemeng la Setlogo (**MTBBE**) ke tirišo ya maleme a go feta le letee bjalo ka Leleme la go lthuta, go Ruta le Tekanyetšo (**LOLTA**). Se se ra gore dithuto tša diteng bjalo ka dipalo le saense ya tlhago le theknolotši le disaense tša leago di rutwa ka maleme a mabedi goba go feta. Motlele wo o bitšwa wa go thekgwa lelemeng la setlogo ka ge o tšwelapele go diriša leleme la setlogo la ngwana bjalo ka **LOLTA** ka go Kreiti ya 4 o tsenya leleme le lengwe, gantši leleme la go se tlwaelege (mabakeng a mantši, Seisemane), bjalo ka **LOLTA** ya tlaleletšo.

MTBBE ke karabo ya go se lekalekane ga maleme le thuto historing ya mokgwa wa Thuto ka Afrika Borwa fao barutwana

ba Seisemane le seAfrikaanse e lego bona fela ba holwago ke go diriša maleme a setlogo a bona bjalo ka **LOLTAs** le ka morago ga Kreiti ya 3.

Ka **MTBBE** didirišwa tša go thekga go ruta le go ithuta (mohl, dipuku tša kgakollo) di hwetšwa ka maleme a mabedi goba go feta gomme tekanyetšo e dirwa ka maleme a go feta le letee. Ka motleleng wo, **LOLTAs** a abiwa bjalo ka dithuto tša maleme maemong a Leleme la Gae goba a Leleme la Tlaleletšo la Mathomo. Phethagatšo ya go atlega ya **MTBBE** e laolwa ke khwalithi ya go ruta **LOLTAs** bjalo ka dithuto. Tebo ya thuto ya malememabedi/ntši ya go thekgwa lelemeng la setlogo ke go hlamelana bana maemo ao ka ona ba ka bago le tsebo ye e tibilego le bokgoni bja (le)maleme a

setlogo, Seisemane le maleme a mangwe a seAfrika. Bana ba bantši ba Afrika Borwa ba diriša (le)maleme a seAfrika bjalo ka leleme le ba le tluaetšego kudu goba leleme la bona la setlogo.

Dinyakišišo di bontšha gore barutwana ba ithuta bokaonekaone ka (le)maleme ao ba a tluaetšego kudu. Tsebo ya go tielela ya maleme a barutwana e kgontšha barutwana go ithuta diteng tše diswa le go ithuta maleme a mangwe.

Why Mother Tongue Based Bi/multilingual Education?

Thuto ya Malememabedi/ntši ya go Thegwa Lelemeng la Setlogo ka Lebaka la eng?

Ditekanyetšo tša boditšhabatšhaba tša go bala di šišinya gore bana ga ba kwešiše seo ba se balago le se ba se ngwalago ka maleme a seAfrika ka go Kreiti ya 4 go ya godimo, le ge ba rutilwe ka leleme la seAfrika go thoma go Kreiti ya R go ya go 3. Se ga se re gore maleme a seAfrika ga a swanela go ba **LOLTAs**. Seo se bontšhwago ke dipoelo tše ke hlokego ya peeletšo mabapi le go ruta ka maleme a seAfrika. Mohlala, barutiši ba Seisemane le seAfrikaanse ba hlahlilwe le go fiwa didirišwa tša thekgo ya go ruta le go ithuta tša maleme ao ba a rutago. Barutiši ba bantši ba go bolela maleme a seAfrika, ka go le lengwe, ba hlahlwa ka Seisemane gomme barutwana ba bantši ga ba fihlelele didirišwa tša go bala tša khwalithi ka maleme a seAfrika.

Dinyakišišo di bontšha gore batho ba go

bolela maleme a go feta le letsee ba diriša maleme a bona ka moka go kwešiša. Go diriša maleme a go feta le letsee bjalo ka **LOLTA** go hola barutwana tihabollong ya kgopolo ka ge ba na le maleme a mabedi ao ba a dirišago go kwešiša.

Go tliša maleme ao bana ba a tluaetšego bjalo ka **LOLTA** mola go tsenywa **LOLTA** la tlaleletšo, go ka kaonafatša ka fao bana ba kwešišago bohlokwa bja bona, semelo le setšo sa bona ka gona. Gape go ka kgontšha bana go tswalanya tsebo ye e tšweletšwago ditšhabeng tša gabobona le ye e tšweletšwago sekolong.

MTBBE e godiša bomalemetšhi mothong go kaonafatša kgokagano ditšong tša go fapana, kwešišo le kamano. Motlele wa **MTBBE** o ukama maemo ao barutwana ba ka ithutago ka (le)maleme

a setlogo le ka leleme la go dirišwa kudu (Seisemane), le, go tlaletša, go ithuta leleme le lengwe la seAfrika (leleme la go se tswalane le leleme la setlogo).

MTBBE e kgontšha bana go ithuta ka maleme ao ba a tsebago bokaonekaone le go kgona go diriša Seisemane.

MTBBE e kwešiša le tihabollo ya ekonomi, ka ge e beakanya barutwana gore ba tšee karolo diekonoming tša

selegae le tša boditšhabatšhaba.

E beakanya barutwana gore ba hlohlomiše mantšu a go fapana bophelong, gore ba kgone go šoma ditikologong tša mešomo fao Seisemane se hlompfiwago (ekonomi ya semmušo) le tšee go tšona go hlompfiwago maleme a seAfrika (ekonomi ye e sego ya semmušo).

Advice for schools changing to MTBBE - how could it work in the classroom

Keletšo go di dikolo tše di fetogelago go MTBBE – e ka šoma bjang ka phapošing?

Seswantšho 1: Dikolong tša go dira Sepedi bjalo ka Leleme la Setlogo ka Legatong la Motheo le Tirišo ya Seisemane go thoma go Kreiti ya 4-12 (sekolo sa dinagamagaeng/toropong)

- Barutwana ba bolela Sepedi bjalo ka HL (barutwana ba bangwe ba ka bolela semmotwana sa Sepedi)
- Barutiši ba bolela Sepedi bjalo ka HL
- Barutiši le barutwana ba diriša Seisemane gannyane ka ntle ga phapoši.
- Sepedi ke LOLTA legatong la motheo gomme Seisemane ke LOLTA la semmušo go thoma go Kreiti ya 4.

Ditlwaelo tša MTBBE tše di

Digetšwego: *Ditlwaelo tša Maleme a Mabedi*

Peakanyo ya Thuto:

Morutiši o hloka go hwetša gore barutwana ba bolela le(ma)leme afe. Gomme o hloka go eleletša ka tihokomelo gore ba diriša Sepedi goba Seisemane goba maleme ao ka bobedi le gona dikarolong dife tša thuto. Go naganiša se go ka thuša barutiši go tlogela tshahlo ka Seisemane fela le tshagišo ya go nagana ka malementši mabapi le go ruta le go ithuta. Go ka tiiša khwalithi ya dithuto ka

go hlohleletša barutiši go fihlelela le go diriša mareotheo a Sepedi le Seisemane dithutong tša bona. Sa mafelelo, go ka thuša barutiši go beakanyetša tirišo ya maleme ka phapošing.

Khwetšo le tirišo ya didirišwa: Barutiši ba swanetše go naganiša gabotse ka palo ya didirišwa tše di swanetšego go rekwa tša LOLTAs tša go dirišwa ka phapošing (mohl, ka mphatong wa barutwana ba 40, go ka rekwa dipuku tša kgakollo tša saense tša Seisemane tše 20 le dipuku tša kgakollo tša saense tša Sepedi tše 20: diklosari tša theknikale tša malememabedi, dipukuntšu, dingwalwa tša **LTSMs**). Epo ya go se diriše datha ya go ba le diklosari tša malementši tša dithuto ka moka e ka ba le mohola maemong a.

Tekanyetšo ya semmušo le ya kakaretšo:

Barutiši le baeletši ba tša dithuto ba hloka go beakanyetša tirišo ya maleme tekanyetšong ka tlhokomelo (mohl, ditekanyetšo tša malememabedi goba leleme letee go ya ka tebo ya thuto le bokgoni bja bana ba leleme). Go akaretšwa tlhahlo mabapi le maleme ao a tla dirišwago tekanyetšong ya semmušo le ya kakaretšo; maemong a itšego ka kreiting; goba karolong efe ya tekanyetšo.

Tirišo ya leleme ka phapošing

(ka barutiši le barutwana): Barutiši ba swanetše go hlohleletša barutwana go diriša didirišwa/mebolelo ka moka gore ba kwešiše. Barutiši ba swanetše go hlahlale maleme go thuša barutwana gore ba kwešiše.

Go latela mohlala wa ka fao go ka gopolwago ka ga tirišo ya leleme maemong a go fapana a dikreiti go seswantšho 1.

Kreiti	Tirišo ya Leleme ka diphesente go ya ka tigelo ya Kgoro ya Thuto ya Motheo	Didirišwa tša Thekgo ya Leleme	Dipukutšhomo/ LTSMS
4	TLOA 80% Sepedi 20% Seisemane	Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari, dikgatišo tša tikologo & dinoutse.	Dingwalwa tša Lelemete Gagolo dipukutšhomo tša Sepedi Dingwalwa tša Malememabedi dingwalwa tša malememabedi tše dingwe ka pukung e tee/sete ya dinoutse.

5

TLOA
70% Sepedi
30% Seisemane

Maboto a mantšu
a malememabedi,
diklosari & dikgatišo
tša tikologo &
dinoutse.

**Dingwalwa tša
Lelemetee**
Gagolo dipukutšhomo
tša Sepedi
**Dingwalwa tša
Malememabedi**
dingwalwa tša
malememabedi Sepedi/
Seisemane ka pukung
e tee/sete ya dinoutse.

6

TLOA
60% Sepedi
40% Seisemane

Maboto a mantšu
a malememabedi,
diklosari, dikgatišo tša
tikologo le dinoutse.

**Dingwalwa tša
Lelemetee**
Dipukutšhomo tša
Seripagare
sa Sepedi

Dipukutšhomo tša
Seripagare sa
Seisemane
**Dingwalwa tša
Malememabedi**
Dingwalwa tša
malememabedi a
Sepedi-Seisemane
ka pukung e tee/sete
ya dinoutse.

7

TLOA
50% Sepedi
50% Seisemane

Maboto a mantšu a
malememabedi,
diklosari & dikgatišo
tša tikologo
le dinoutse.

**Dingwalwa tša
Lelemetee**
Dipukutšhomo tša
Seripagare sa Sepedi
Dipukutšhomo tša
Seripagare sa Seisemane
**Dingwalwa tša
Malememabedi**
Dingwalwa tša
malememabedi ka pukung
e tee/sete
ya dinoutse.

Seswantšho 2: Dikolong tša go ba le Sepedi-Seisemane le seVenda/seTsonga le sekolong sa go ba le malememabedi a go bapela a seVenda/seTsonga-Seisemane

- Barutwana ba bantši ba bolela Sepedi goba seVenda/seTsonga bjalo ka HL (barutwana ba bangwe ba ka bolela semmotwana sa Sepedi goba seVenda/seTsonga).
- Barutiši ba bolela Sepedi goba seVenda/seTsonga bjalo ka HL.
- Barutiši le barutwana ba diriša Seisemane gannyane ka ntle ga phapoši.
- Sepedi goba seVenda/seTsonga ke LOLTAs a go bapela ka kreiting ya 6. Seisemane se abiwa bjalo ka FAL go thoma ka go Kreiti ya 1.

Ditlwaelo tša MTBBE tše di DigetšweDitlwaelo tša Maleme a go Bapela & tša Maleme a Mabedi

Peakanyo ya thuto: Morutiši o hloka go hwetša gore barutwana ba bolela le(ma)leme afe. Gomme o hloka go eleletša ka tlhokomelo gore ba diriša Sepedi goba Seisemane goba seVenda/seTsonga goba Seisemane goba maleme ao ka bobedi le gona dikarolong dife tša thuto. Go naganiša se go ka thuša barutiši go tlogela tlhahle le tlwaetšo ka Seisemane fela gomme ba nagana go ruta le go ithuta ka malementši.

Go ka kgontšha barutiši go fihlelela le go diriša mareotheo a Sepedi goba seVenda/seTsonga le Seisemane dithutong tša bona. Sa mafelelo, go ka thuša barutiši go beakanyetša tirišo ya maleme ka phapošing.

Khwetšo le tirišo ya didirišwa: Barutiši ba swanetše go naganiša gabotse ka

palo ya didirišwa tše di swanetšego go rekwa tša **LOLTAs** tša go dirišwa ka phapošing. Mohlala, ka mphatong wa barutwana ba 40, go ka rekwa dipuku tša kgakollo tša saense tša Seisemane tše 20 le dipuku tša kgakollo tša saense tša Sepedi goba seVenda/seTsonga tše 20. Go ka rekwa le diklosari tša theknikale tša malememabedi, dipukuntšu, dingwalwa tša **LTSMs**. Epo ya go se diriše datha ya go ba le diklosari tša malementši tša dithuto ka moka e ka ba le mohola maamong a.

Tekanyetšo ya semmušo le ya

kakaretšo: Barutiši le baeletši ba tša dithuto ba hloka go beakanyetša tirišo ya maleme tekanyetšong ka tlhokomelo (mohl, ditekanyetšo tša malememabedi goba lelemetee) le go laela barutwana gore ba arabe ka le(ma)leme afe maamong a kreiti ye nngwe le ye nngwe. Go digelwa gore Leleme la Gae le Leleme la Tlaleletšo la Mathomo a dirišwe bjalo ka maleme a tekanyetšo.

Tirišo ya leleme ka phapošing

(ka barutiši le barutwana): Barutiši ba swanetše go hlohleletša barutwana go diriša didirišwa/mehuta ka moka ya maleme gore ba kwešiše. Barutiši ba swanetše go hlahla maleme go thuša barutwana gore ba kwešiše.

Go latela mohlala wa ka fao go ka gopolwago ka ga tirišo ya leleme maemong a go fapana a dikreiti go seswantšho 2.

Kreiti	Tirišo ya Leleme ka diphesente go ya ka tigelu ya Kgoro ya Thuto ya Motheo	Didirišwa tša Thekgo ya Leleme	Diphapoši tša maleme a go bapela go ya go maleme a mabedi a Sepedi goba seVenda/ seTsonga, Dipukutšhomo/LTSMs
4	<p>TLOA 80% Sepedi goba seVenda/seTsonga 20% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari, dikgatišo tša tikologo & dinoutse</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee dipukutšhomo tša Sepedi Dingwalwa tša Malememabedi dingwalwa tša malememabedi tše dingwe tša Sepedi/ Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse. Dingwalwa tša Lelemetee Gagolo dipukutšhomo tša seVenda/ seTsonga Dingwalwa tša Malemepedi Dingwalwa tša malememabedi tše dingwe tša seVenda/seTsonga goba Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p>
5	<p>TLOA 70% Sepedi goba seVenda/seTsonga 30% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari, dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Sepedi</p>

			<p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tša malememabedi tše dingwe tša Sepedi/ Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša Lelemetee Gagolo dipukutšhomo tša seVenda/ seTsonga</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tša malememabedi tše dingwe tša seVenda/ seTsonga goba Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p>
<p>6</p>	<p>TLOA 60% Sepedi goba seVenda/seTsonga 40% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari, dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi</p> <p>Dipukutšhomo tša Seripagare sa Seisemane</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwe tša malememabedi a Sepedi-Seisemane.</p> <p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa seVenda/seTsonga</p>

			<p>Dipukutšhomo tša Seripagare sa Seisemane</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tše dingwe tša malememabedi a seVenda/seTsonga -Seisemane.</p>
<p>7</p>	<p>TLOA 50% Sepedi/ seVenda/seTsonga 50% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari, dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi Dipukutšhomo tša Seripagare sa Seisemane Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tše dingwe tša malememabedi a Sepedi-Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse. Tša Seripagare sa seVenda/seTsonga Dipukutšhomo tša Seripagare sa Seisemane Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tše dingwe tša malememabedi a seVenda/seTsonga -Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p>

Seswantšho sa 2, go digelwa gore go hlamiwe menyetla ye mentši ka mo go kgonegago ya go kopanya barutwana ba go bolela maleme a go fapana (Sepedi le seVenda/seTsonga goba maleme afe goba afe a Afrika Borwa). Barutwana ba swanetše go kopanywa ka dithuto tša Leleme la Tlaleletšo la Mathomo la Seisemane gomme barutwana ba seVenda/seTsonga ba ka rutwa Sepedi bjalo ka leleme la tlaleletšo la bobedi mola barutwana ba go bolela Sepedi, ba rutwa seVenda/seTsonga.

Seswantšho 3: Dikolo tša malememabedi a go bapela ka legatong la motheo tša Sepedi-Seisemane le seVenda/seTsonga-Seisemane le sekolo sa malementši sa Sepedi-seVenda/seTsonga-Seisemane (dikolo tše dingwe tša go phethagatša MTBBE go la Eastern Cape)

- Barutwana ba bolela Sepedi goba seVenda/seTsonga bjalo ka HL (gomme, gantši barutwana ba bangwe ba bolela Sepedi le seVenda/seTsonga)
- Barutwana ba rutwa ka Sepedi goba seVenda/seTsonga ka phapošing ya maleme a go bapela.
- Ka go Kreiti ya 4, barutwana ba go bolela seVenda/seTsonga le Sepedi ba kopanywa ka phapošing e tee.
- Barutiši ba bolela Sepedi le seVenda/seTsonga ka go fapana. Barutiši ba bangwe ke baboleli ba Sepedi bjalo ka HL gomme ba bangwe ba bolela seVenda/seTsonga.
- Barutiši le barutwana ba diriša Seisemane gannyane ka ntle ga phapoši. Sepedi le seVenda/seTsonga ke **LOLTAs** a go bapela go thoma ka Kreiting ya R-go ya go 3, Seisemane se abiwa bjalo ka FAL go thoma go kreiti ya 1, gomme Sepedi le seVenda/seTsonga, di kopantšwe le Seisemane, ke **LOLTAs** ka phapošing e tee go thoma ka kreiting ya 4.

Ditlwaelo tša MTBBE tše di Digetšwego

Ditirišo – Ditirišo tša Malementši tša Nolofalo/Diphethogophetogo

Peakanyo ya thuto: Barutiši ba hloka go naganiša ka tlhokomelo ka ga fao peakanyo ya thuto ye e akaretšago ditirišo tša leleme tše di pharologanego le go tswakwa ga maleme go ya ka morero. Se se bohlokwa go thuša barutiši gore ba šome ka maleme ka nolofalo.

Seswantšhong se, go bohlokwa gore barutiši ba ikgokaganye le barutiši ba bangwe goba baeletši ba tša dithuto go hlatha mareo le go hwetša mareo pele ga thuto. Dibideo tša maleme a go fapana tša go hlaloša mareo di tla thuša barutiši ba go se kgone maleme ka bobedi a Sepedi le seVenda/seTsonga.

Go tla thuša gore dibideo di be le diphetholelo tša Sepedi le seVenda/seTsonga le Seisemane (efela e sego khophing e tee ya bideo). Go tla thuša barutiši go fihlelela le go diriša mareotheo a Sepedi le seVenda/seTsonga le Seisemane dithutong tša bona.

Khwetšo le tirišo ya didirišwa: Barutiši ba swanetše go naganiša gabotse ka palo ya didirišwa tša **LOLTAs** tše di swanetšego go rekwa le go dirišwa ka phapošing. Mohlala, ka mphatong wa barutwana ba 40, go ka rekwa dipuku tša kgakollo tša saense tša Seisemane tše 20 le dipuku tša kgakollo tša saense tša Sepedi/seVenda/seTsonga tše 20.

Gape, go ka rekwa diklosari tša theknikale tša lelemetee le malememabedi, dipukuntšu le dingwalwa tša **LTSMs**. Epo ya go se diriše datha ya go ba le diklosari tša malementši tša dithuto ka moka e ka ba le mohola maamong a.

Tekanyetšo ya semmušo le ya kakaretšo: Barutiši le baeletši ba tša dithuto ba hloka go beakanyetša tirišo ya maleme a tekanyetšo ka tlhokomelo (mohl, ditekanyetšo tša malememabedi goba lelemetee) le go laela barutwana gore ba arabe ka le(ma)leme afe maamong a kreiti ye nngwe le ye nngwe. Go digelwa gore Leleme la Gae le Leleme la Tlaleletšo la Mathomo a dirišwe bjalo ka maleme a tekanyetšo.

Tirišo ya leleme ka phapošing (ka barutiši le barutwana): Barutiši ba swanetše go hlohleletša barutwana go diriša didirišwa/ mehuta ka moka ya maleme gore ba kwešiše. Barutiši ba swanetše go hlahla tirišo ya maleme go hlola kwešišo.

Go latela mohlala wa ka fao go ka gopolwago ka ga tirišo ya leleme maamong a go fapana a dikreiti go seswantšho 3.

Kreiti	Tirišo ya Leleme ka diphesente go ya ka tigelu ya Kgoro ya Thuto ya Motheo	Didirišwa tša Thekgo ya Leleme	Diphapoši tša go diriša Maleme a Mabedi le dipukutšhomo tša lelemetee & malememabedi/LTSMs
4	TLOA 80% Sepedi goba seVenda/seTsonga 20% Seisemane	Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.	Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi Dipukutšhomo tša Seripagare sa seVenda/seTsonga. Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tša malememabedi a Sepedi-Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.

			<p>Dingwalwa tša malememabedi a seVenda/seTsonga-Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p>
<p>5</p>	<p>TLOA 70% Sepedi goba seVenda/seTsonga 30% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi Dipukutšhomo tša Seripagare sa seVenda/ seTsonga.</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tša malememabedi a Sepedi/Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malememabedi a seVenda/ seTsonga-Seisemane ka gare ga pukutšhomo e tee/ sete ya dinoutse.</p>
<p>6</p>	<p>TLOA 60% Sepedi goba seVenda/seTsonga 40% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi Dipukutšhomo tša Seripagare sa seVenda/ seTsonga.</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tša malememabedi ka gare ga puku ya kgakollo ye tee/sete ya dinoutse. Dingwalwa tša malememabedi a seVenda/ seTsonga-Seisemane ka gare ga puku e tee/sete ya dinoutse.</p>

7	<p>TLOA 50% Sepedi goba seVenda/seTsonga 50% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi Dipukutšhomo tša Seripagare sa seVenda/seTsonga.</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Puku ya dingwalwa tša malememabedi a Sepedi/Seisemane goba sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malememabedi a seVenda/seTsonga-Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p>
---	---	---	---

Seswantšho 4: Diphapoši tša Afrikaanse-Seisemane-Sepedi tša go bapela

- Afrikaanse LoLT gohle (thuto ya Afr HL, thuto ya Seisemane FAL) go bapela le Seisemane bjalo ka LoLT (thuto ya Seisemane HL, Afr FAL). E phatlaletše metsesetoropong le ditoropong tša dingwe tša magang dikolong tša khwinthaele 1.
 - Dikolo tše di bego di diriša leleme la Afrikaanse kgale di ya go Seisemane ka bontši. E sa le maleme a go bapela, efela go fokotšega palo ya diphapoši tša Afrikaanse ngwaga ka ngwaga, mola tša Seisemane di gola.
 - Dikolo tša go diriša maleme a Afrikaanse/Seisemane ka go bapela e sa le setlwaedi sa metsesetoropong efela se direga le dinagamagaeng.
 - Mafelelong thutotheo ka Afrikaanse e tla tlogelwa ka lebaka la gore go nyakwa Seisemane.
- Ga bjale, bana ba bantši (gagolo 'ba mmala') mo dikolong tše ba go bolela Kaaps pele ebile ba se ba tlwaele setšo sa Afrikaanse ba itemogela ditlhohlo ge ba dira thuto ya Afrikaanse HL.
- Le gona, batswadi ba bantši ba leka go godiša bana ka Seisemane ka gae, le ge bona ba boledišana ka Afrikaanse. Poelo e tee ke gore thuto ya Seisemane HL gantši e dirwa ke bana ba go se bolele Seisemane (gantši) ka gae. Bana ba go diriša malementši le go bolela mebolelo ya go fapana ka tsela ye, ba itemogela mathata ge ba diriša mohuta wa theo wa Afrikaanse le Seisemane, gomme se se hlola ditlhohlo go barutiši ba go tlwaela diphapoši tša "setšo" tša Seisemane/ Afrikaanse.

- Go na le ditšhaba tša malapa a go bolela Sepedi/seVenda/seTsonga a go dula mmogo le malapa a go bolela Afrikaanse. Dikolo di swanetše go šetša pharologano go ya ka maleme gore di abe diirelo go bana ka moka ba go dula le ditšhaba tšeo. Thuto ye nngwe ya go bapela ya Sepedi/seVenda/seTsonga e ka ba bohlokwa baneng.

Ditlwaelo tša MTBBE tše di Digetšwego – Ditlwaelo tša Malementši tša Nolofalo/Diphetogethogo

Peakanyo ya thuto: Barutiši ba hloka go naganiša ka tlhokomelo ka ga fao peakanyo ya thuto e akaretšago tirišo ya maleme ya go pharologanywa le tswakanyo ya maleme go ya ka morero. Se se bohlokwa go thuša barutiši gore ba šome ka maleme ka nolofalo. Seswantšhong se, go bohlokwa gore barutiši ba ikgokaganye le barutiši ba bangwe goba baeletši ba tša dithuto go hlatha mareo le go hwetša mareo pele ga thuto. Dibideo tša maleme a go fapana tša go hlaloša mareo di tla thuša barutiši ba go se kgone maleme a Afrikaanse, Sepedi le Seisemane.

Go tla thuša gore dibideo di be le diphetoletelo tša Afrikaanse, Sepedi le Seisemane (efela e sego khophing e tee ya bideo). Go tla thuša barutiši go fihlelela le go diriša mareotheo a Afrikaanse, Sepedi le Seisemane dithutong tša bona.

Khwetšo le tirišo ya didirišwa: Barutiši ba swanetše go naganiša gabotse ka palo ya didirišwa tše di swanetšego go rekwa tša **LOLTAs** tša go dirišwa ka phapošing. Ka phapošing ya barutwana ba 40, mohlala, go ka rekwa dipuku tša kgakollo tša saense ya Afrikaanse tše 20, dipuku tša kgakollo tša saense ya Sepedi tše 20 le dipuku tša kgakollo tša saense ya Seisemane tše 40.

Go ka rekwa le diklosari tša theknikale tša lelemetee le tša malememabedi, dipukuntšu, dingwalwa tša **LTSMs**. Epo ya go se diriše datha ya go ba le diklosari tša malementši tša dithuto ka moka e ka ba le mohola maemong a.

Tekanyetšo ya semmušo le ya kakaretšo: Barutiši le baeletši ba tša dithuto ba hloka go beakanyetša tirišo ya maleme a tekanyetšo ka tlhokomelo (mohl, ditekanyetšo tša malememabedi goba lelemetee) le go laela barutwana gore ba arabe ka le(ma)leme afe maemong a kreiti ye nngwe le ye nngwe. Go digelwa gore Leleme la Gae le Leleme la Tlaleletšo la Mathomo a dirišwe bjalo ka maleme a tekanyetšo.

Tirišo ya leleme ka phapošing (ka barutiši le barutwana): Barutiši ba swanetše go hlohleletša barutwana go diriša didirišwa ka moka tša maleme/mebolelo (mohl, Kaaps) gore ba kwešiše. Barutiši ba swanetše go hlahla tirišo ya maleme go hlola kwešišo.

Go latela mohlala wa ka fao go ka gopolwago ka ga tirišo ya leleme maemong a go fapana a dikreiti go seswantšho 4.

Kreiti	Tirišo ya Leleme ka diphesente go ya ka keletšo ya Kgoro ya Thuto ya Motheo	Didirišwa tša Thekgo ya Leleme	Diphapoši tša go diriša Maleme a Mabedi le dipukutšhomo tša maleme a go fapana le tša malememabedi/LTSMs
4	<p>TLOA</p> <p>80% Afrikaanse & 20% Seisemane</p> <p>80% Seisemane & 20% Afrikaanse</p> <p>80% Sepedi & 20% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee</p> <p>Dipukutšhomo tša Seripagare sa Afrikaanse Dipukutšhomo tša Seripagare sa Seisemane Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi</p> <p>Dingwalwa tša malememabedi a Afrikaanse/ Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malememabedi a Sepedi/Seisemane ka pukutšhomong e tee/sete ya dinoutse.</p>
5	<p>TLOA</p> <p>70% Afrikaanse & 30% Seisemane</p> <p>70% Seisemane & 30% Afrikaanse</p> <p>70% Sepedi & 30% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee</p> <p>Dipukutšhomo tša Seripagare sa Afrikaanse Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi.</p>

			<p>Dingwalwa tša Malememabedi Dingwalwa tša malememabedi a Afrikaanse/Seisemane ka pukung e tee/sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malememabedi a Sepedi/Seisemane ka pukutšhomong e tee/ sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malemetharo</p>
<p>6</p>	<p>TLOA 60% Afrikaanse & 40% Seisemane</p> <p>60% Seisemane & 40% Afrikaanse</p> <p>60% Sepedi & 30% Seisemane</p>	<p>Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.</p>	<p>Dingwalwa tša Lelemetee Dipukutšhomo tša Seripagare sa Afrikaanse Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi.</p> <p>Dingwalwa tša Malememabedi Dipuku tša kgakollo tša malememabedi a Seisemane/Afrikaanse/ sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malememabedi a Sepedi/Seisemane/ sete ya dinoutse.</p> <p>Dingwalwa tša malemetharo</p>

7

TLOA

Kopanyo ya diphapoši tša go bapela tša Afrikaanse/ Seisemane. 50% Afrikaanse & 50% Seisemane

50% Sepedi & 50% Seisemane

Barutwana ba ka kopanywa diphapošing tša thuto ya Seisemane

Maboto a mantšu a malememabedi, diklosari & dikgatišo tša tikologo & dinoutse.

Dingwalwa tša Lelemetee

Dipukutšhomo tša Seripagare sa Afrikaanse Dipukutšhomo tša Seripagare sa Sepedi.

Dingwalwa tša Malememabedi

Dingwalwa tša malememabedi a Afrikaanse/Sepedi/sete ya dinoutse.

Dingwalwa tša malememabedi a Sepedi/Seisemane/ sete ya dinoutse.

Re leboga faontheišene ya Zenex, Setheo sa Nelson Mandela le Old Mutual ka ge ba kgonagaditše tšweletšo ya matlakala a.

Peakanyo ka Soraya Abdulatief, Xolisa Guzula, Ntombizanele Mahobe, Carolyn McKinney, Nadeema Musthan, Margie Probyn, Brian Ramadiro, Robyn Tyler, Zola Wababa, & Peter Pluddemann.

**Phetolelo ka Mpho Masipa
Moakanyetšo ka Phumle April**